

„FOCUL CEL MARE“ DIN MARTIE 1847

de FLORIAN GEORGESCU

Unul dintre cele mai mari dezastre care s-au abătut vreodată asupra vechiului București a fost, fără îndoială, marele foc care a pustiit orașul la 23 martie 1847¹.

¹ Dintre lucrările care s-au ocupat de incendiul de la 1847 amintim: Anton Pann, *Memorabilul focului mare întâmplat în București în zioa de Paști, anul 1847 martie 23...* ed. II-a Buc., 1854; I. Genilie, *Arderea Bucureștilor 23 martie 1847 în Universul*, 1847, nr. 13 (30 martie), p. 51—52; Hans Petri *Zwei Bilder aus vergangenen Tagen (des brand von Bukarest 1847)*, în *Deutscher Kalender für Rumänien* 1932, Bukarest, 1932, p. 93—95; Dr. G. Severeanu, *Bucureștii sub focul cel mare din 1847 în Urbanismul*, IX (1932), nr. 3—4 (martie-aprilie), p. 87—98 și *Gazeta Municipală*, I (1932), nr. 26 (10 iulie), p. 1—2; nr. 27 (17 iulie), p. 1—2; nr. 28 (24 iulie), p. 1—2 și nr. 29 (31 iulie), p. 1—2; Dr. G. Severeanu, *op. cit.*, în *Almanahul Capitalei*, III, 1934, p. 17—24; D. Caselli *Jalea bucureștenilor din ziua de Sf. Paști 1847*, în *Gazeta Municipală*, V (1936), nr. 219 (12 aprilie), p. 3; Radu Coriolan, *Incendiul de la 1847 din București*, în *Gazeta Municipală*, V (1936), nr. 221 (26 aprilie), p. 1—2; G. Potra, *Contribuția Olteniei la ajutorarea sinistratilor de pe urma marelui foc de la 1847 din București în Arhivele Olteniei*, XXII (1943), p. 74—79. Incendiul a rămas în amintirea contemporanilor, fiind reprezentat în multe schițe și desene ale epocii, dintre care menționăm acuarela lui Mustacov (M.I.M.B., nr. inv. 11258), reprodusă în culori de Adrian Corbu, *Bucureștii Vechi. Documente iconografice*, Buc., (1936), pl. 4; gravura lui E. F. Büchner, reprezentând Biserica Sf. Gheorghe în flăcări (M.I.M.B., nr. inv. 11496), reprodusă tot de Corbu *op. cit.*, planșa XXVII etc. Un plan rudimentar al porțiunii arse din oraș a fost ridicat de Gheorghe Marin (Georg S. Marin, *Plan der brandsaette in Bukarescht*, (la M.I.M.B., nr. inv. 11126) publicat de Stoica Nicolaescu, *Mănăstirea Sf. Gheorghe Vechi*, în *Gazeta Municipală* IX (1940), nr. 429 (30 iunie), p. 1—2, iar altul de maiorul Rudolf Arthur von Borroczyrn împreună cu Edward Schweder intitulat *Situations Plan des 23 März 1847 a. St. abgebrannten Stadttheiles von Bukarest*, litografiat de Georg Weiner (M.I.M.B. nr. inv. 11135), ca anexă la nr. din 8 aprilie 1847 al ziarului *Bukarester Deutsche Zeitung*, reprodusă de H. Petri, *op. cit.*, p. 9 și Dr. Severeanu, *op. cit.*, p. 90. Asupra acestei calamități mai vezi și rapoartele consulare ale lui Nion adresate Ministrului Guizot la 25 martie/6 aprilie 1847 (cf. Hurmuzaki, *Documente privitoare la ist. rom.*, XVIII, p. 12—13, nr. VIII) și 29 martie/10 aprilie (*ibidem*, pag. 13—14, nr. IX).

Fig. 1. Planul întocmit de Boroczyn, cuprinzând zonele oraşului mistuite de incendiul din 1847

Focul a izbucnit „la un ceas după amiază”², de la casa clucereșei Zoia Drugănească, de lângă metohul Episcopiei Buzăului de la Biserica Sf. Dimitrie. „Sprijinit de suflarea furtunoasă a austrului”³, incendiul s-a întins repede, cuprinzând o zonă triunghiulară cu vârful în casa amintită și o latură pe direcția Curții Vechi și a Pușcăriei, iar alta a străzilor ce urcau spre Lipscani, Hanul și Mănăstirea Sf. Gheorghe și mai departe. În această rază focul a ars mahalale până la marginea orașului; aici casele fiind răsirate prin curți întinse, incendiul nu s-a mai putut propaga cu aceeași înlesnire ca în centrul comercial al orașului, unde prăvăliile și casele erau foarte înghesuite. În linii mari, au ars atunci: mahalaua Sf. Dimitrie, de la biserică la vale, ulița Franțuzească pe partea stângă (azi strada 30 Decembrie), ulița Nemțească, (str. Smîrdan), ulița Șelarilor, Pușcăria (Piața de Flori), Lipscăniilor de la Picollo încolo, Marchitaniilor, Hanul lui Zamfir (pe Bulevardul 1848, cam în dosul Bisericii Sf. Ilie Kalenderu) Bogasieriile, Brașoveniile, ulița Bărăției cu biserica, a Zarzavagiilor, Hanul lui Papazoglu (în dosul Bărăției), Sf. Gheorghe Vechi, Sf. Gheorghe Nou, Tîrgul Cucului, Pescăriile vechi

Fig. 2. Biserica Sf. Gheorghe Nou arzînd

² *Vestitorul românesc*, XI (1847), nr. 24 (joi 27 martie), p. 93.

³ *Ibidem*.

cu cavafiile noi, mahalaua Stelei, a Udricanilor, a Sf. Vineri, a Luca-cilor, a Sf. Ștefan și altele”⁴.

Distrugerea întregului oraș a fost însă împiedicată prin acțiunea energetică a pompierilor, ajutați de soldații din garnizoana orașului.

În primele zile, la 25—26 martie, se credea că au ars 13 biserici și 1798 de case, între acestea fiind socotite și hanurile, fiecare luate drept o unitate⁵. Aceste cifre s-au dovedit inexacte, fiind exagerate, dar numărul victimelor omenești care în primul moment au fost anunțate ca fiind 13, s-au găsit a fi mai târziu 15⁶.

După datele oficiale, suprafața orașului bintuită de foc a fost de 158730 klafteri (stînjeni) pătrați, însumînd un număr de 1850 clădiri,

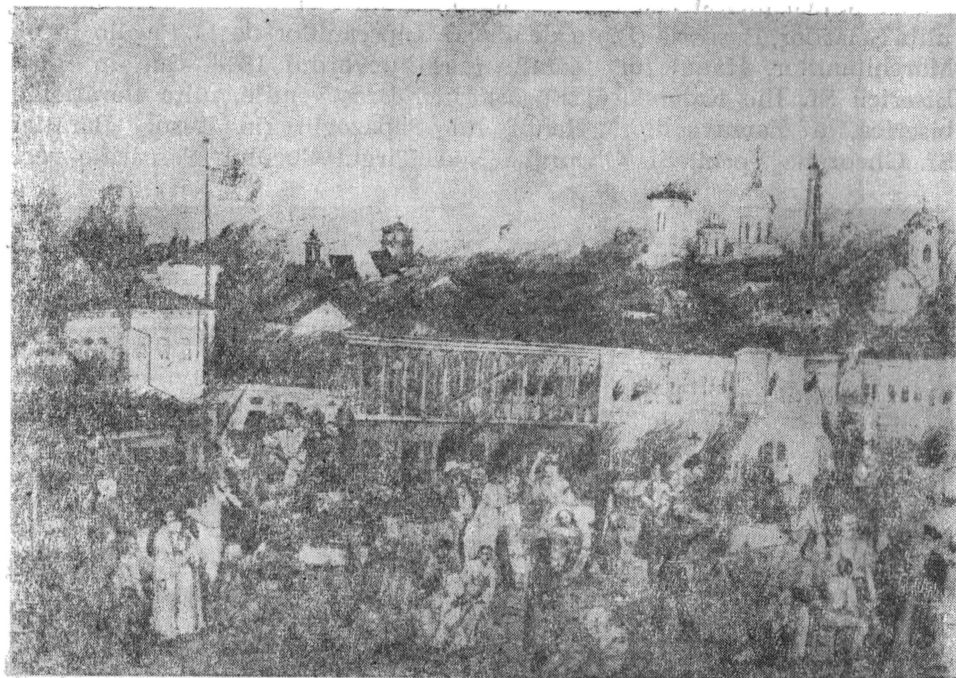

Fig. 3. Incendiul văzut de pictorul Mustacoff

⁴ *Ibidem*

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, XI (1847), nr. 27 (marți 8 aprilie), p. 105. Aceste victime au fost: la biserica Stelei 4 (Agatia sora arhiereului Constantin și Maria soția lui Haralambie cu 2 copii); La Hanul Papazoglu 4 (Dragomanul Balotă, Ana văduvă greacă, o nepoată de 8 ani Irina, un grec Dumitru venit din Grecia după milă), la Sf. Gheorghe Vechiul 1 (Ioana preoteasa); în pivnița lui Stan Cîrciumarul 1 (calfa de pantofari Ioan); aceștia au fost din vopseaua roșie. Din vopseaua neagră au fost încă 5 și anume: în mahalaua Lucaci 4 (Catinca bucătăreasa, o femeie necunoscută, Manda femeie în casă la pitarul Ogrădeanu și Ilinca fata Despîi văduva); în mahalaua Ceauș Radu 1 (Stan cîrciumarul).

dintre care 686 au fost case particulare și locuințe, 1142 prăvălii, 10 hanuri și 12 biserici⁷. Pagubele au depășit suma de 100 milioane lei.

Înainte ca oficialitățile să procedeze la măsuri de ajutorare a sinistraților, aceștia au pornit la reconstruirea locuințelor și a prăvăliilor distruse. Reflectarea acestei inițiative o găsim în ofisul domnesc din 26 martie, prin care se încearcă oprirea speculei asupra materialelor de construcție⁸.

Totodată, s-au luat măsuri și pentru împiedicarea speculei asupra alimentelor, în special în ceea ce privește mălaiul⁹ și piinea¹⁰.

În sfârșit, a trebuit să se vină efectiv și substanțial în ajutorul sinistraților. Erau necesare sume enorme și sub presiunea nevoilor s-a procedat cu oarecare energie, domnitorul Gheorghe Bibescu însuși înscrind-se cu 6000 galbeni¹¹ în fruntea unei liste de subscripție la care a fost chemată să se alăture toată populația țării.

Deosebit, au fost obligate să contribuie și autoritățile. Astfel, Mitropolia cu episcopiile sale trebuia să dea un sfert din venitul pe an, adică 500 000 lei; Casa centrală venea cu tot disponibilul pe anul în curs în valoare de 220 000 lei. Mănăstirile închinete aduceau 700 000 lei; Casa visteriei, din paragraful rezervei, 300 000 lei; funcționările și militarii contribuiau cu leafa pe o lună (de la 300 lei în sus) ceea ce revenea la 300 000 lei; în sfârșit, din rezerva caselor maghistraturilor (primăriilor) se mai adunau 180 000 lei; în total 2 200 000 lei.

Proporțiile nenorocirii căzute asupra orașului București au determinat un curent de ajutorare și din afara granițelor. Curtea de la Petersburg, cea de la Viena și de la Stambul, spre a-și întări influența politică în țara noastră, neguțătorimea din Lipsa (prin bancherii Sina, Rotschild și alții¹² și de la Brașov, a căror interese economice erau strins legate de buna desfășurare a comerțului bucureștean, au trimis îndată sume însemnate.

Un gest de admirabil patriotism și de sentiment frățesc a fost acela al moldovenilor, care, prin Vasile Alecsandri, au contribuit în mod substanțial¹³ la ajutorarea celor loviți atât de greu; moldovenii și-au dovedit solidaritatea cu locuitorii orașului București, care nu mult după aceea avea să devină capitală a țării unite.

⁷ Din legenda schiței *Situations Plan des am 23 März 1847 a St. abgebrannten Stadttheiles von Bukurest*.

⁸ *Buletin oficial al Prințipatului Țării Românești*, 1847, nr. 24 (29 martie), p. 92, ofisul nr. 235 din 26 martie.

⁹ *Ibidem*, 1847, nr. 24 (29 martie), p. 96. Dispoziția Sfatului orășenesc 980 din 26 martie pentru vinderea mălaiului cu 10 parale ocaua în prăvăliile Sfatului scăpate de la foc din Piața Sf. Vineri.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 25 (1 aprilie), pag. 97, ofisul 247 din 30 martie prin care se decide ca în luna aprilie prețul pînii să rămână neschimbat deoarece se acordase brutarilor un spor la prețul pînii din cauza urcării prețului grîului, diferența de cost urmînd s-o suporte visteria.

¹¹ *Ibidem*, nr. 24 (29 martie), ofisul nr. 236 din 26 martie.

¹² Listele cu sumele subscrise de negustorii din Lipsa, însumează un total de 3401,15 taleri sau 45 584 lei (*Vestitorul românesc*, 1847, nr. 65 (12 august) și următoarele.

¹³ În valoare de 50 715 lei, 80 parale.

Dar contribuții importante au venit și din partea locuitorilor Capitalei însăși, din cartierele cruțate¹⁴, precum și din județele țării¹⁵.

Pentru a veni în ajutorul sinistratilor și pentru a se asigura reluarea activității normale a comerțului bucureștean, autoritățile au recurs la înființarea unei comisii compuse din neguțatori, care avea misiunea de a împărți ajutoarele provenite din subscripții publice din interior și din afară, precum și din contribuții obligatorii puse asupra lefilor funcționarilor, veniturilor bisericești etc.¹⁶.

Rostul comisiei era de a aduna „științele cele mai temeinice și nepărtinitoare“ pentru a se lua „măsurile de mângiere ce puțința va arăta“. În mod efectiv însă lucrările sînt semnate de Ion Otetelișanu, Mihai Califarov și Lazăr Kalenderoglu.

Această comisie a procedat la întocmirea unor catagrafii pe mahalale și care cuprindeau : numele proprietarilor și al chiriașilor, felul caselor arse (mari, mici, prăvălii cu un cat deasupra etc.), îndeletnicirea sinistratului, valoarea imobilului ars, valoarea lucrurilor din lăuntru arse, greutățile sinistratului, situarea lui în treapta 1—3 de nenorocire și suma cu care se ajutara¹⁷. Rubricile nu sînt strict respectate de toți alcătuitoarii cataografiilor ; le avem însă bine întocmite pe cele care privesc mahalalele comerciale, din care am putut trage concluziile documentare pe care le înfățișăm.

Astfel, din analizarea listei alcătuite la 26 iunie 1847 a celor 1559 de sinistrați, cărora li s-a împărțit suma de 2 573 250 lei, constatăm că la împărțirea banilor, a prezidat spiritul de clasă.

Cele mai importante ajutoare, acelea de 10 000 lei sînt atribuite unor boieri sau mari neguțatori, ca : Anastase Polizu din mahalaua Sf. Nicolae Șelari, serdarul Atanasie Gazoti din Sf. Gheorghe Vechi, clucerul Andricu din Stelea, Enache Șalvaragiu și Nicolae Ceaușescu din Vergu, Vasile Gheorghiu și pitarul Nicolae Mustacov din Sf. Nicolae Șelari, Teohari Atanasu, Chiriac Antoniu și Petru Gheorghiu din maha-

---

¹⁴ În total 276 357 lei. 20 parale din care 31 500 fuseseră subcriși de Miloș Obrenovici, primul pe listă.

¹⁵ Totalul subscripțiilor generale se ridică la 3 123 295 lei, 14 parale ; rămășițele de plată din partea așezămintelor religioase, magistraturilor, casei de rezervă se ridică la 370 350 lei 27 parale.

¹⁶ Ofisul domnesc cu nr. 238 (*Buletinul Oficial*, 1847, nr. 24 (din 29 martie), p. 95), spune că „trebuința cerind a se face catagrafie lămurită de toți aceia ce -sua bîntuit de grozavul foc și de paguba ce au creat fiecare, cum și lista pentru acei dintre dinșii care au rămas lipsiți de mijloacele viețuirii“ se orindește în acest scop o comisie formată din Șeful poliției și Prezidentul magistratului, precum și un număr de 18 persoane, cei mai mulți negustori, unii dintre ei chiar sinistrați. Astfel : clucerul G. Opran, pitarul M. Califarov, pitarul Lazăr Kalenderoglu, pitarul Ivancea Gherasim, Ioan Manovici, Mihail Csanto, Anghel Hagi Manoah, Ioan Păncu, Apostol Brașoveanu, Crăciun Heraru, Nicolae Stamatadi, Trandafil Olaru, Ghiță Muzică, Ștefan Bumbăcaru, Diamandi Anghelovici, formau comisia pentru împărțirea ajutoarelor sinistratilor.

¹⁷ Procedul de ajutorare era următorul : se adunau informații asupra sinistratului și a pagubelor avute, se apreciau greutățile lui familiare sau profesionale și era trecut într-una din cele „trei trepte de nenorocire“, după care i se fixa ajutorul. Cu un „bilet“ eliberat de comisie, sinistratul se prezenta la Visterie, de unde încasa suma acordată.

laua Ceauș Radu și Iancu Bălăceanu din Sf. Gheorghe Nou ; 9000 lei capătă vicontele de Grammont din Răzvan, curtean a lui Bibescu, 8000 lei vameșul Iordache din Vergu, I. D. Nicolici din Răzvan, Elinca Păsculeasca din Sf. Gheorghe Vechi, Elenca Califarov, ruda aceluia important membru al comisiei, Iosif Romanov din Sf. Gheorghe Nou etc. În schimb, sînt mulți cei cu 100 și 200 lei ¹⁸, pe care îi găsim prin mahalalele sărace.

La 3 mai 1847, Secretariatul Statului aproba raportul comisiei care întocmise catagrafia ¹⁹ și ordona visteriei să slobozească suma de 2 648 000 lei pe baza înfățișării „biletelor“ eliberate de comisie. Operația s-a executat, iar la 25 iulie comisia raporta domnitorului felul în care își îndeplinesc sarcina ²⁰.

Bineînțeles, conducerea statului era mulțumită de lucrările comisiei. La 29 iunie 1847, prin ofisul nr. 424 ²¹, Bibescu aducea mulțumiri comisiei pentru împărțirea sumelor, însărcinînd-o să urmeze mai departe cercetarea reclamațiilor celor nemulțumiți și împărțirea prisosului de bani ²².

Prin alt ofis de peste cîteva luni ²³ se dispunea să se mai împartă „bileture“ asupra Visteriei pentru 490 430 lei rămași în casă, totalul banilor împărțiți ridicîndu-se la 3 176 151 lei și 10 parale.

După cum era de așteptat, operațiile comisiei nu au putut mulțumi, în special pe cei săraci. Jalbele individuale se aglomerau la palat și erau trimise înapoi către comisie pentru cercetare.

Unii dintre micii meseriași, în general oameni săraci, și-au manifestat indignarea pentru felul cum se făcuseră repartizările, refuzînd să vină ca să-și ridice sumele atribuite ²⁴.

Paralel cu acțiunea oficialităților românești, din diferite motive, au intervenit în acțiunea de ajutorare și consulii străini aflați la București. Astfel, Consulul general rus, dispunînd de o importantă sumă de bani, reprezentînd darul Curții de la Petersburg pentru sinistrații bucureșteni, precum și rezultatul apelului pentru a se subscrie ajutoare în împărăția vecină, a întreprins cercetări proprii și a împărțit sumele

---

¹⁸ Sume infime în raport cu costul vieții, căci numai o kilă de grîu costa, în iunie 1848, 115 lei (Arh. St. Buc., Arhiva Istorică Centrală, *Administrative Vechi, Comisia de negru*, dos. 14/1848, fo. 18).

¹⁹ *Buletin Oficial*, 1847, nr. 31 (3 mai), p. 123.

²⁰ *Ibidem*, nr. 55 (2 august), p. 221—222.

²¹ *Vestitorul românesc*, 1847, nr. 60 (2 august), p. 237.

²² *Buletinul Oficial*, 1847, nr. 55 (2 august). Comisia, formată din I. Otetelișanu, M. Califarov și L. Kalenderoglu, raporta că a avut la dispoziție la Vistierie 3 233 384 lei și 13 parale, că a slobozit 1743 „bileture“ personale dăunaților în valoare de 2 667 846 lei și 35 parale, astfel încît mai rămîneau 565 537 lei și 18 parale, la care se adăuga o rămășiță de 432 288 lei și 16 parale și încă 1 053 lei și 17 parale, făcînd peste tot un total de 999 779 lei 11 parale, rezervă de împărțit.

²³ *Vestitorul românesc*, 1847, nr. 94 (29 noembrie), p. 373.

²⁴ Ca de pildă Petru săpunarul, trecut cu 300 lei, Bercu croitorul cu 200 lei, Maria văduva cu 100 lei, Solomon ceaprazarul cu 100 lei, Tudor pușcașul cu 250 lei etc.

adunate. Această acțiune era menită să întărească prestigiul Rusiei în Țara Românească ²⁵.

Sumele totale împărțite pînă la 13 martie 1848 se urcau la 236 800 lei ²⁶.

Consulul francez, de asemenea nemulțumit de felul cum s-au atrebit ajutoarele unor protejați ai săi, a intervenit la domn și a depus o listă de 12 persoane socotite de dînsul ca nedreptățite și pe care secretariatul statului a înaintat-o din înalt ordin comisiei ²⁷.

Operațiile de ajutorare asupra cărora s-a revenit în mai multe rînduri, au continuat în tot cursul anului, la 29 noiembrie 1847 ²⁸ apărînd ultimele date comunicate publicului.

Peste 5 luni, în aprilie 1848, comisia formată din Califarov, Ghe-rasim și Pancu raporta domnitorului Bibescu situația: 52 de păgubiți tot nu se prezentaseră să-și încaseze ajutoarele. În fața acestei atitudini Bibescu pune o rezoluție, la 17 aprilie 1848 ²⁹, prin care dă un ultim termen de 2 luni celor ce întirziau să-și valorifice drepturile.

Socoteala definitivă a întrebuițării banilor s-a dat într-un volum anume tipărit, din care rezultă că s-au ajutat 2887 păgubiți, cărora li s-a împărțit suma de 3 195 759 lei ³⁰.

Din sumele ce trebuia să le plătească, Mitropolia a reținut pentru refacerea bisericelor incendiate: 12 000 lei pentru biserica Sf. Gheorghe Vechi, 8000 lei pentru biserica Vergului, 10 000 lei pentru biserica Lucaci, 6000 lei pentru biserica Sf. Ștefan, 8000 lei pentru Biserica Ceauș Radu și 6000 lei pentru biserica Olteni.

Visteria a mai eliberat din acest fond suma de 230 552 lei pentru despăgubirea expropriaților în vederea sistematizării părților din oraș distruse de foc.

Numărul celor care au contribuit la ajutorarea sinistraților se ridică la 3 560 persoane, iar suma totală subscrisă era de 3 489 370 lei 23 parale, la care se adăugau 4 112 lei diferență de curs ³¹.

---

²⁵ Ajutoarele au variat de la 4 000 lei („nevastei doctorului de dinți Sofia“), apoi 2 000 lei (clucerului Rahtivan, lui Vasile și Constantin Mustacov) cîte 1 000 lei (polcovnicei Efimia Nojin, lui Hristoforov Mustacov, serdarului Buronescu, serdarului Mehtupciu, unui „dohtor de dinți Wilhelm Maier și altor persoane); sume mai mici s-au acordat, pînă la 150 lei. Nu se ținea seama dacă păgubitul mai primise ajutor și de la Comisia românească; astfel văduva spițerului Dresnandt primește și de la Consolul rus un ajutor de 800 lei.

²⁶ *Vestitorul românesc*, 1847, nr. 94 (29 noiembrie) și următoarele pînă la nr. 21 din 1848 (13 martie).

²⁷ Se intervenise astfel pentru o institutoare particulară, Bömches, căreia i se majora despăgubirea de la 300 la 800 taleri; văduva doctorului Wehnert, cu 2 copii, de la 300 la 1100; pentru văduva unui farmacist Johana Dresnandt, căreia îi arsese farmacia, de la 1 100 la 2 500; moașa Clementz din hanul Papazoglu, care nici nu fusese trecută în liste; apoi pastorul luteran Czarany, de la 250 la 3 500; casierul teatrului Frederick Zinler, de la 500 la 1 500; prof. de clavir Franz Gebauer de la 400 la 1000 și alți cițiva.

²⁸ *Vestitorul românesc*, 1847, nr. 94 (29 noiembrie), p. 373.

²⁹ *Ibidem*, XII (1848), nr. 32 (24 aprilie).

³⁰ *Catalog de sumele cu care s-au ajutat cei bintuiți de foc de Comisia de către măriă sa prea înălțatul nostru domn*, Buc., 1848, p. 189.

³¹ *Ibidem*, p. 188.

Din același fond s-au mai cheltuit pentru repararea azilului de la Sf. Vineri 9 000 lei, apoi s-au restituit unele sume, date bunăoară de ofițeri și cîrmuitorul de Prahova peste ce erau obligați. În sfîrșit, s-au ajutat și victimele unui foc ce se întîmplase la Rîmnicu Vilcea, cu 80 000 lei.

Totuși, au mai rămas cîțiva meseriași și alți oameni săraci care erau îndreptățiți să capete despăgubiri, dar nu s-au mai prezentat să-și mai încaseze sumele, mult prea mici, ce li se repartizaseră, dînd acestui refuz caracterul unui protest împotriva spiritului pîrtinitor în care se făcuse împărțirea banilor.

La sugestia unora dintre funcționarii civili rămași în slujba statului din vremea administrației militare provizorii ruse, care au atras atenția guvernului că nenorocirea focului era totuși un prilej nimerit pentru a se schimba fața acelei părți din oraș, s-au luat măsuri importante pentru sistematizarea zonelor arse.

Un rol însemnat în această acțiune de sistematizare l-a avut inginerul maior Rudolf Arthur von Borroczy, șeful secției tehnice³², care propune ca ulițele să rămînă cu aceeași direcție, numai să se lărgească și să se construiască pe lături în condițiuni de siguranță pentru viitor³³. Lui Borroczy i se datorește înființarea pieții de pe locul fostei Pușcării și trasarea celor cîteva străzi drepte de pe locul fostului Tîrg al Cucului, care se deosebesc așa de bine de acea veche mahala comercială.

Pentru punerea în aplicare a măsurilor preconizate de comisie s-au făcut schimbări de proporții³⁴ și exproprieri³⁵.

³² *Buletin Oficial*, 1847, nr. 32 (6 mai), p. 126—127. Raportul Comisiei numită de domnitor și alcătuită din logofătul I. Manu, I. Otetelișeanu, A. Heft, și baronul Borroczy pentru „reglarea ulițelor și înfrumusețarea părții orașului pe partea arsă de foc” după planul întocmit de „șeful părții tehnice d. baron Borocin”, se referă la sistematizarea pieții Sf. Gheorghe Nou: „toate ulițele de obște din partea aceasta afară de cîteva din împrejurul mănăstirii Sf. Gheorghe-Nou, precum se deslușește în plan și de cele cîte cad în raionul pieții ce se face pe locul pușcării, vor rămînea în aceeași direcție precum au fost și pînă acum” etc. Vezi și Arh. St. Buc., *Arhiva istorică centrală, Municipiul București*, dos. 1534/1847 *Rectificarea ulițelor bîntuite de foc*; *Ibidem*, dos. 1575/1848 *Rectificarea străzilor bîntuite de foc*; *Ibidem*, dos. 1678/1848, *Dosar pentru alinierea străzilor* etc. Într-o însemnare chirilică anonimă, păstrată de Muzeul de istorie a municipiului București, nr. inv. 73486, se indică: „Modificațiile făcute la planul alinierii după incendiul din 1847, precît am putut afla: 1-iu în Piața Sf. Gheorghe, s-a adăugat în partea stîngă un rînd de clădiri în foarte mare întindere, 2-lea Deschiderea unei ulițe din nou de-a curmezișul sau transversală celor înființate atunci; 3-lea Modificația alinierii hanului numit al Grecilor; 4-lea Casele lui Rașca din Ulița Nemească ce se vedea mai scoasă decît cafeneaua de alături clădită tot în urma focului, care desigur este pusă pe aliniere; 5-lea Prăvăliile din ulița Lipsanilor care s-au reparat, care prăvălii după alinierea urma a se trage înăuntrul, precum m-am tras și eu la clădirea ce am în această uliță; 6-lea Hanul Șerban Vodă ce urma a se retrage la reparația ce s-au făcut din nou și alte multe”.

³³ *Buletin Oficial*, 1847, nr. 25 (16 mai), p. 138—140, ofisul 1449 din 10 mai „spre a se putea regularisi alinierea ulițelor cu scumpătate și a se lucra cu cerută temeinicie zidurile și cu asigurare precum puțină va sta” etc.

³⁴ *Ibidem*, nr. 63 (14 septembrie), p. 253.

³⁵ *Ibidem*, nr. 65 (18 sept.), p. 259—262, nr. 67 (27 sept.), nr. 68 (1 oct.), privind și lucrările de înfrumusețare care cuprindeau și biserica de la Curtea Veche.

De o importanță deosebită pentru prevenirea incendiilor și sistematizarea Capitalei este însă hotărîrea Sfatului orașenesc, adoptată la sfîrșitul anului 1847, prin care orașul s-a împărțit în trei ocoluri de trei „clasuri“, fiecare cu alt regim de construcții și cu severe măsuri de pază contra incendiilor, în special în centrul orașului (ocolul clasului I)³⁶.

Totuși, măsuri eficiente în această privință nu se iau decît în deceniul al VI-lea al veacului al XIX-lea, cînd prefacerile și modernizarea orașului se accentuează, în special după Unirea Principatelor Române.

Focul de la 23 martie 1847 a șters vechea înfățișare a părții centrale — meșteșugărești și comerciale — a orașului moștenită din veacurile trecute. Nenorocirea aceasta a fost însă un prilej potrivit pentru negustorimea care se ridica tot mai puternică și înțelegea să se afirme pentru a da orașului o altă față, potrivită cu starea ei economică înfloritoare. Se cunoaște din alte surse în ce timp scurt s-au refăcut casele de comerț grav lovite, ce mers prosper au avut în anii următori. În locul centrului de dughene de lemn, întunecoase și îngheșuite, în locul bolților de hanuri s-au ridicat la fiecare pas casele negustorești clădite ca în Austria, cu prăvălii și depozite jos și cu locuințe deasupra. Aspectul atîtora dintre străzile comerciale de pînă mai ieri a fost acela imprimat de refacerea de după „focul cel mare“.

ANEXĂ

SFATUL ORĂȘENESC AL CAPITALEI BUCUREȘTI³⁷

„Nenorocita întîmplare a focului de la 23 martie au silit pe Sfat a chibzui următoarele măsuri spre a se putea regularisi alinierea ulițelor cu scumpătate și a se lucra cu cerută temeinicie zidurile și cu asigurare pe cît puțință va sta despre ferirea focului să se împartă orașul în trei ocoluri de trei clasuri.

Ocolul clasului I. Din ulița Mogoșoaiei în dreptul palatului tronului la dreapta, pe ulița ce coboară în vale pe din dosul bisericii Krețulescului, socotîndu-se amîndouă laturile dreapta și stînga, drept în poarta clucerului Simion Marcovici înainte pe dinaintea paharnicului Pencovici și paharnicul Algiu pînă la podul de peste Dîmbovița de lîngă batimentul fîntinilor și apoi în josul Dîmboviței pînă la podul de peste acest rîu de lîngă casa Brîncovenească, înainte pînă în dreptul grădinei răposatului paharnic Constandin Bobescu prin ulița ce de curînd se află deschisă în dreptul hanului Golescu, ulița Caliții și de aici pe ulița ce merge la Palatul de locuință înainte pe la Sfînta Ecaterina în ulița cea mare la stînga pînă la casa lui Halfon și apoi în dreapta pe la Beilic, Kreps berarul, general Mavro, la Piața Sfatului din dreapta bisericii Sf. Vineri pe la Stelea în Piața Mare în dreapta prăvăliei lui Mișu, proprietatea lui Gazoti și de aici pe uliță pînă la Sfinți și apoi pînă la Scaune, Sărăria veche, Carvasaraua

³⁶ Vezi *Anexa*.

³⁷ Arh. St. Buc. *Achiziții noi* MMCCCCXXXI/29. Vezi și dr. Severeanu, *op. cit.*, pag. 94—95.

Colțea, Hagi Moscu, clucerul Vasilache, Voinescul, boierii Cornești, pe la casa logofătului Ioan Manu și iarăși la palatul tronului.

Ocolul clasului al II-lea. Celelalte uliți ce rămân în ocolul II (vopseaua) roșie cu toată întinderea ulițelor celor mari și anume Mogoșoaia, Tîrgul de Afară pînă la bariera de acum a Caliției și Șerban Vodă, Podul de Pămînt pînă la barierele vechi, precum și laturile ulițelor ce cade în linia ce desparte raioanele celeilalte vâpseli de roșu, adică față uliței ce se învecinește cu vopseaua roșie.

Ocolul clasului al III-lea. Toate mahalale ce rămân în celalte vopseli.

În ocolul întîiu orice zidire de case va face cu un cat sau două prăvălii sau orice alte namestii, să fie de zid învelite cu olane sau fier, cu coame de zid despre vecini și cu coșuri teminice, cu galerii și balcoane de fier și împrejmuirile curților de zid sau de fier, fără a se mai ierta cîrpelile învelişurile cu şindrilă sau la împrejmuire de uluci, să nu fie iertat a se mai afla în acest ocol de întiu clas, cherestegii și oricite se află astăzi, să se ridice soroc de un an. Asemenea să nu fie volnic în acest ocol de nimeni în prăvălia sa, sau între alte încăperi iarbă de pușcă pentru vînzare, volnicindu-se a o vinde numai în ocolul al II-lea și acolo iarăși fără de a ține încătățimi mari, ci atît mai precît ar trebui pentru alișverîș și vînzare vremelnică, iar cătățimi mai însemnătoare de vor fi avut să fie datorii să le ție și să le păstreze sub desăvirșită priveghere la locuri ferite în ocolul al III-lea.

Să lipească cu totul covăceriile, cazangeriile, fierăriile și vărăriile, spir-turile asemenea afară numai ca, cîrciumarii și rachierii să poată ținea în piv-nițele prăvăliilor ce vor fi avînd două sau trei buți de spirt pre cît le-ar fi de trebuință spre a sluji la al lor alișverîș fără de a fi volnici a avea întru acest ocol magazii de spirturi sau povarne pentru făcutul rachiului sau al spirtului, urmîndu-se pentru aceste din urmă temeiu statornicit mai dinainte de a fi adică volnici să și le ție și să le aibă după modelul hotărîtei construcții numai în ocolul al III-lea.

În ocolul al II-lea să fie iertat a se face case și prăvălii în paiente, însă după o construcție solidă cu toată lemnăria să fie îngropată în zid. Să fie iertat a se face covăcerii, fierării, cazangerii, vărării, cherestegii, și a se cîrpii vremel-nicește învelitorile de şindrilă și împrejmuiri de scinduri și uluci, iar toate ce se vor face din nou se va asemăna cu regulile Ocolului întîiu.

În ocolul al III-lea să fie iertat a se face și din nou învelişuri cu şindrilă, precum împrejmuiri de uluci și scinduri, chipul construcției însă a tuturor zidi-rilor de case mari sau mici și prăvălii cu deslușirile cerute pentru fiecare în parte lucrare, fiindcă această ramură se atinge de partea tehnică, săvirșindu-se un proiect statornicit la care se îndeletnicește secția tehnică a cînsitului Departam-ent, se va obști cu a doua spre știința tuturor de obște.

Aceste măsuri în urma jurnalului încheiat de sfat și aprobat de Măria Sa Prea Înălțatul Domn se vor păzi cu nestrămutare de către toți proprietarii după bileterile ce vor lua de la sfat avînd și cunoștință că orice împotrivă lu-crare nu se va putea ierta ființa ei.

Îscălit mādulariile Sfatului."

„LE GRAND INCENDIE“ DE MARS 1847

RÉSUMÉ

L'auteur présente, en se basant sur une large documentation, les consé-quences de l'un des plus grands désastres bucarestois, — le grand incendie du 23 Mars 1847. Les inventaires dressés par la Commission spéciale, qui a été crée comme suite du registre du prince régnant No. 238/1847, consignent un nombre

de 1850 constructions brûlées, dont 686 maisons particulières, logements, 1142 boutiques, 10 auberges et 12 églises. En conformité avec les données officielles, 2.887 personnes ont été dédommagées, auxquelles on a distribué la somme de 3.195.759 lei. A l'action pour secourir les sinistrés ont participé 3560 personnes avec une somme totale souscrite de 3.489.370 lei.

L'auteur net en évidence l'esprit de classe qui a dominé l'action de secours des sinistrés. Les sommes les plus substantielles, variant entre 8000 et 10.000 lei ont été accordées à des boyards et grands commerçants, tandis que la plupart de ceux qui ont tout perdu en cet incendie écrouvantage ont bénéficié d'aides infimes d'une valeur de 100 à 200 lei.

Les proportions du désastre ont déterminé un courant de secours au delà des frontières aussi, spécialement à Petersburg Vienne et Istamboul-Cours qui ont essayé d'utiliser cette occasion pour consolider leur influence économique et politique dans les Principautés.

Le grand incendie de mars 1847 a déterminé les officialités à prendre une série de mesures de systématisation destinées à protéger à l'avenir la ville contre la répétition de telles calamités. Mais des mesures efficaces à cet égard vont être prises seulement en la seconde moitié du XIXème siècle, quand comme suite de l'Union des Principautés Roumaines et de la fixation définitive de la Capitale à Bucarest, les actions pour la transformation et la modernisation de la ville sont intensifiées.